

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

23 בינואר 2012

649

כ"ח בטבת התשע"ב

עמוד

282 הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 70) (שופט עמית), התשע"ב-2012

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 70) (שופט עמית), התשע"ב-2012

1. הוספת סעיף 10א. בחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984¹ (להלן – החוק העיקרי), אחרי סעיף 10 יבוא:

10א. "שופט עמית (א) שר המשפטים ימנה, לפי בחירת הוועדה, שופט בית משפט מחוזי או שופט בית משפט שלום שיצא לקצבה לפי הוראות סעיף 13(א)(1), (ב)(1), (ב)(2) או (ג), לכהן כשופט עמית, לתקופה אחת שלא תעלה על ארבע שנים (בחוק זה – שופט עמית), ובלבד שלא יכהן כשופט עמית מי שגילו עולה על שבעים וחמש.

(ב) שופט עמית יכהן כשופט בבית משפט שדרגתו אינה גבוהה מדרגת בית המשפט שבו כיהן ערב יציאתו לקצבה.

(ג) שופט עמית יראו אותו כשופט לכל דבר ועניין, ואולם יכול שיכהן במשרה חלקית."

דבריו הסבר

הדין הרבני האזורי בירושלים מונה דין עמית אחד, ונערכו 250 סידורי גיטין, אושרו 250 הסכמי גירושין ונסגרו 500 תיקים שנפתחו, ובבית הדין האזורי בפתח תקווה, מונה דין עמית אחד, ובמהלך תקופה של 10 חודשים בלבד, נסגרו 356 תיקים שנפתחו, ונחתמו 250 פסקי דין הצהרתיים.

מהטעמים שלעיל, מוצע להחיל את ההסדר של שופט עמית גם בבתי הדין לעבודה.

סעיף 1 מוצע לקבוע את הוראת השעה אשר מאפשרת מינוי שופט עמית בבית משפט שלום ומחוזי כהסדר חקיקתי קבוע. לפי ההסדר המוצע, שר המשפטים ימנה, לפי בחירת הוועדה לבחירת שופטים, שופט בית משפט שלום או מחוזי שיצא לקצבה, לכהן כשופט עמית בבית משפט שדרגתו אינה גבוהה מדרגת בית המשפט שבו כיהן ערב יציאתו לקצבה, לתקופה אחת שלא תעלה על ארבע שנים, ובלבד שלא יכהן כשופט עמית מי שמלאו לו שבעים וחמש שנים.

הצורך בקביעת תקופת כהונה אחת נובע מעקרון העצמאות ומעקרון אי-התלות של השופט שכן הוראת חוק המאפשרת הארכת כהונה מעת לעת מעלה את החשש כי עבודת השופט תהיה מושפעת מרצונו לקבל את הסכמת הגורמים הממנים להארכת כהונתו. קביעה זו של מגבלת גיל לכהונה של שופט עמית נעשתה בהתאם לנהוג במדינות אחרות בעולם. כך למשל במחוז אונטריו שבקנדה ובבתי המשפט המדינתיים באוסטרליה נקבעה מגבלת גיל לכהונת שופטים של שבעים וחמש שנים, ובנורבגיה נקבעה מגבלת גיל של שבעים ושלוש שנים לכהונת שופטים.

כללי חוק בתי המשפט (תיקון מס' 42 והוראת שעה), התשמ"ו-2006 (פורסם בס"ח התשס"ו, עמ' 284) (להלן – תיקון מס' 42), תיקן את חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, וקבע בסעיף 3 שבו הוראת שעה המאפשרת מינוי של שופט עמית לכהונה בבית משפט מחוזי או שלום (להלן – הוראת השעה). תוקפה של הוראת השעה פג ביום כ"ח בניסן התשע"ב (12 באפריל 2010).

תרומתם של השופטים העמיתים למערכת המשפטית הוכיחה את עצמה. כך למשל, במהלך תקופה של ארבע שנים מונו למשך פרקי זמן שונים, ארבעה שופטים בבתי המשפט לתביעות קטנות בנצרת, רחובות, אשקלון, נתניה ופתח תקווה, ונסגרו בסה"כ 6,531 תיקים שנפתחו. לפיכך, ובמטרה להגדיל את מספר השופטים והדיינים במערכת, בלי להוסיף תקנים חדשים, ובכך גם לייעל ולוורז את שמיעת המשפטים ולהפחית, במידת מה, את העומס המוטל על בתי המשפט, מוצע לקבוע את הוראת השעה כהוראת קבע בחוק בשינויים שיפורטו להלן.

כמו כן, מוצע לקבוע כהוראת קבע גם את הוראת השעה שנקבעה בסעיף 9א לחוק הדיינים, התשמ"ו-1955 (להלן – חוק הדיינים). הוראה זו פורסמה בתיקון מס' 42 ותוקנה בחוק בתי המשפט (תיקון מס' 42 והוראת שעה) (תיקון מס' 2), התשס"ט-2009 (פורסם בס"ח התשס"ט, עמ' 287) (להלן – תיקון מס' 2), והיא מאפשרת מינוי דין עמית לכהונה בבית דין רבני אזורי, מאחר שגם ביחס לדיינים עמיתים, הוכח על פי נתונים, כי ההסדר הוא מוצלח ותרומתו למערכת בתי הדין היא רבה, בייחוד מבחינת קיצור זמני ההמתנה של פונים בניינים שבהם נדרש דן יחיד בלבד כגון אישור הסכמי גירושין, סידורי גיטין, אישורי יהדות ומתן פסקי דין הצהרתיים. כך למשל, בבית

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198; התשס"ו, עמ' 284; התשס"ח, עמ' 252; התשס"ט, עמ' 287; התשע"ב, עמ' 612.

2. בסעיף 39 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:
 "ג) על אף האמור בסעיף קטן (א), שופט עמית לא יהיה אב בית הדין, אלא אם כן קבע נשיא בית המשפט אחרת לעניין הרכב מסוים."
3. בסעיף 50 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:
 "ג) על אף האמור בסעיף קטן (א), שופט עמית לא יהיה אב בית הדין, אלא אם כן קבע נשיא בית המשפט אחרת לעניין הרכב מסוים."
4. בסעיף 57(א) לחוק העיקרי, אחרי "לעניינים מקומיים" יבוא "ובלבד ששופט בקצבה ימונה לתקופת כהונה אחת בלבד שלא תעלה על שבע שנים, ולא יכהן כשופט בבית משפט לעניינים מקומיים אם גילו עולה על שמונים".
5. בסעיף 66 לחוק העיקרי, אחרי "בית משפט לתביעות קטנות" יבוא "ובלבד ששופט כאמור ימונה לתקופת כהונה אחת בלבד שלא תעלה על שבע שנים, ולא יכהן כשופט בבית בית משפט לתביעות קטנות אם גילו עולה על שמונים".
6. בחוק עזרה משפטית בין מדינות, התשנ"ח-1998² –
 (1) סעיף 58 – בטל;
- תיקון סעיף 39
 תיקון סעיף 50
 תיקון סעיף 57
 תיקון סעיף 66
 תיקון חוק עזרה משפטית בין מדינות

ד ב ר י ה ס ב ר

השעה בשנת 2008 (חוק בתי המשפט (תיקון מס' 42) והוראת שעה) (תיקון), התשס"ח-2008 (פורסם בס"ח התשס"ח, עמ' 252) (להלן – תיקון התשס"ח)) בוטלה מגבלת הגיל בבתי המשפט האמורים ונקבע כי ניתן למנות שופט עמית אף אם גילו עולה על שבעים וחמש, אם שר המשפטים והוועדה לבחירת שופטים שוכנעו כי אין מניעה שימלא תפקיד של שופט עמית.

קביעת מגבלות אלה (הרחבת תקופת הכהונה לשבע שנים וקביעת רף עליון יותר למגבלת הגיל), לרבות ביטול האיסור לעסוק בעיסוק נוסף, נבעו מהניסיון שלימה, כי נוכח מגבלות אלה יש קושי ממשי באיתור של שופטים בקצבה שיביעו נכונות להתמנות שופטים עמיתים בבית משפט לתביעות קטנות ובבית משפט לעניינים מקומיים.

לפיכך, מוצע לקבוע כי בבית משפט לעניינים מקומיים ובבית משפט לתביעות קטנות יהיה ניתן למנות שופט בקצבה לתקופה אחת שלא תעלה על שבע שנים, ובלבד שלא יכהן כשופט מי שגילו עולה על שמונים. כמו כן, בבית המשפט לעניינים מקומיים יחול הכלל שהיה קבוע לפני הוראת השעה, ולפיו שופט בקצבה לא יעשה פעולות שנתייחדו לעורך דין לפי חוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961. ההנחה היא כי הקלה במגבלות אלה, יביאו להרחבת האפשרות למנות שופטים בקצבה לבתי משפט אלה ולהשגת המטרה שלשמה מוצע חוק זה – תגבור מספר השופטים בבתי המשפט.

סעיף 6 מוצע להחיל על שופטים הדנים בעניינים לפי חוק עזרה משפטית בין מדינות, את ההסדר של שופט עמית כמוצע בחוק זה. במקרה זה, בניגוד להסדר של שופט בקצבה או של שופט עמית בבית משפט לעניינים מקומיים או בבית משפט לתביעות קטנות שלא חלה עליו מגבלת הגיל, לא קיים קושי באיתור שופטים

עוד מוצע לקבוע כי יראו שופט עמית כשופט לכל דבר ועניין. תכליתה של הוראה זו היא להבטיח כי בתקופת כהונתו כשופט עמית לא יעסוק השופט בעיסוק נוסף שיש בו כדי להביא למצב של ניגוד עניינים בין כהונתו כשופט לבין פעילויות אחרות שבהן יעסוק. עם זאת, מוצע לקבוע כי שופט עמית יכול לכהן במשרה חלקית וזאת כדי להקל את התנאים לכהונה כשופט עמית לעומת התנאים לכהונה הנדרשים משופט שאינו שופט עמית.

סעיפים בדומה להוראת השעה, מוצע לקבוע כי שופט 2 ו-3 עמית לא יהיה אב בית הדין בבית משפט המחוזי או בבית משפט השלום, אלא אם כן קבע נשיא בית המשפט אחרת לעניין הרכב מסוים. מטרתה של הוראה זו למנוע מצב שבו השופט העמית יתמנה לאב בית הדין במרבית הדיונים, בשים לב לכך שבין השאר, גילו וניסיונו של השופט, משמשים בדרך כלל קריטריונים לקביעת זהות אב בית הדין. בשל ההקלות הנתונות לשופט עמית מצד אחד, ובשים לב לגילו וניסיונו של השופט העמית מהצד האחר התעורר הצורך להבהיר כי אב בית הדין יהיה שופט מכהן ולא שופט עמית, אלא אם קבע נשיא בית המשפט אחרת כאמור לעיל.

סעיפים לפני הוראת השעה היה ניתן למנות שופט 4 ו-5 בקצבה לבית משפט לעניינים מקומיים, לבית משפט לתביעות קטנות ולביצוע פעולות לפי חוק עזרה משפטית בין מדינות, התשנ"ח-1998 (להלן – חוק עזרה משפטית בין מדינות). בלא מגבלת גיל ומשך כהונה. בהתאם לתיקון מס' 42, בתקופת הוראת השעה היה ניתן למנות לבתי המשפט האמורים ולביצוע הפעולות כאמור שופט עמית לפי ההסדר שנקבע בבתי המשפט השלום והמחוזי, קרי, על מינוי שופט הוחלו בין השאר מגבלת הגיל, תקופת הכהונה ואיסור עיסוק נוסף. במסגרת תיקון הוראת

² ס"ח התשנ"ח, עמ' 356; התשע"א, עמ' 8.

(2) בסעיף 59(ב), המילים "את שכרם של שופטים בקצבה שמונו לפי סעיף 58 וכן" – יימחק.

7. בחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002³, בסעיף 1, בהגדרה "שופט" – (1) בפסקה (1), במקום "או לפי סעיף 58 לחוק עזרה משפטית בין מדינות, התשנ"ח-1998" יבוא "ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 10א לחוק בתי המשפט";

(2) בפסקה (3), במקום הסיפה החל במילים "לרבות שופט" יבוא "ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 7א לחוק בית הדין לעבודה";

(3) בפסקה (5), בסופה יבוא "לרבות דיין עמית, כמשמעותו בסעיף 9א לחוק הדיינים".

8. תיקון חוק הדיינים בחוק הדיינים, התשט"ו-1955⁴ –

(1) בסעיף 8, אחרי סעיף קטן (ז) יבוא:

"(ח) על אף האמור בסעיף קטן (ז), דיין עמית לא יהיה אב בית דין, אלא אם כן קבע נשיא בית הדין הרבני הגדול אחרת לעניין הרכב מסוים";

(2) אחרי סעיף 9 יבוא:

"דיין עמית 9א. (א) השר ימנה, לפי בחירת הוועדה, דיין בית דין רבני אזורי

שיצא לקצבה לפי סעיף 16(א)(1), (ב)(1) או (ב)(2), לכהן כדיין עמית בבית דין רבני אזורי, לתקופה אחת שלא תעלה על ארבע שנים (בחוק זה – דיין עמית), ובלבד שלא יכהן כדיין עמית מי שגילו עולה על שבעים וחמש.

ד ב ר י ה ס ב ר

שופט שיצא לקצבה וממלא תפקיד שיפוטי לפי סעיף 31(ז) לחוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט-1969 (להלן – חוק בית הדין לעבודה). שכן בסעיף 9(3) להצעת החוק, מוצע לבטל את סעיף 31(ז) האמור.

סעיף 8 מוצע לקבוע את הוראת השעה כהוראת קבע ולהסמיך את שר המשפטים למנות דיין בבית הדין הרבני אזורי שפרש לגמלאות לדיין עמית בבית דין רבני אזורי, לתקופה אחת שלא תעלה על ארבע שנים, ובלבד שלא יכהן כדיין עמית מי שמלאו לו שבעים וחמש שנים.

הגבלת שבעים וחמש השנים נובעת מתיקון התשס"ח שפורט לעיל. להוראה זו נקבע סייג במסגרת תיקון מס' 2, ולפיו בעניינים מסוימים, פשוטים וקצרים כמפורט בתוספת לחוק הדיינים, יהיה ניתן למנות שופט עמית גם מי שמלאו לו שבעים וחמש שנים, וזאת בשל הקושי במינוי שופטים עמיתים שלגביהם קיימת מגבלת גיל של שבעים וחמש שנים. בדומה לכך, מוצע לקבוע את הוראת השעה בעניין זה כהסדר קבוע ולקבוע כי גם בבית הדין הרבני יהיה ניתן למנות לדיין עמית גם את מי שמלאו לו שבעים וחמש שנים, ואולם דיין עמית כאמור, יוכל לדרון רק בעניינים המנויים בתוספת לחוק הדיינים כמפורט בתיקון

שיביעו נכונות להתמנות לשופטים עמיתים לפי חוק עזרה משפטית בין מדינות. לפיכך, מוצע לבטל את סעיף 58 לחוק עזרה משפטית בין מדינות, שנוסחו כיום הוא:

"(א) שר המשפטים, בהסכמת נשיא בית המשפט העליון, רשאי למנות שופט בקצבה למלא תפקיד של שופט בבית משפט מן הדרגה שבה כיהן לפני שיצא לקצבה, לעשיית כל פעולה ששופט נדרש לעשותה על פי חוק זה, למעט לעניין בקשות לעזרה משפטית לפי סעיף 31 ולפי סימן 6 לפרק ג; במילוי תפקידו יהיו לו הסמכויות הנתונות לשופט באותו בית משפט; המינוי יהיה לתקופה שלא תעלה על שנה, וניתן יהיה לשוב ולמנותו לתקופה כאמור.

(ב) שופט שנתמנה כאמור, לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי, אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית המשפט העליון".

סעיף 7 מוצע להתאים את הוראות חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן – חוק נציב תלונות הציבור על שופטים), להוראות המוצעות בחוק זה, ולהבהיר כי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים חל גם על שופט עמית ועל דיין עמית. כמו כן, מוצע לתקן את ההגדרה "שופט" כך שלא תכלול עוד

³ ס"ח התשס"ב, עמ' 590; התשס"ו, עמ' 285.

⁴ ס"ח התשט"ו, עמ' 68; התשס"ח, עמ' 431.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), השר רשאי למנות, לפי בחירת הוועדה, דיין שיצא לקצבה כאמור, לכהן כדיין עמית בבית דין רבני אזורי, אף אם גילו עולה על שבעים וחמש, אם שוכנעו כי אין מניעה שימלא תפקיד של דיין עמית כאמור, שידון בעניינים המנויים בתוספת, ובלבד שמדובר בעניין שלא על ריב, ובכפוף להוראות לפי חוק לעניין מספר הדיינים בהרכב.

(ג) דיין עמית יראו אותו כדיין לכל דבר ועניין, ואולם יכול שיכהן במשרה חלקית.

(ד) מספר הדיינים העמיתים שיכהנו לא יעלה על עשרה אחוזים ממספר התקנים המאושים של דיינים בבתי הדין הרבניים האזוריים⁵;

(3) אחרי סעיף 28 יבוא:

"תוספת"

(סעיף 9א(ב))

(1) סידור גט ואישור גירושין שסודרו;

(2) אישור צוואה בפני רשות, לפי חוק הירושה, התשכ"ה-1965⁵;

(3) מתן צו ירושה וצו קיום צוואה, בהסכמה, לפי חוק הירושה, התשכ"ה-1965;

(4) קבלת הצהרת אבהות מפי האיש והאישה;

(5) אישור תצהיר לפי חוק⁶.

9. בחוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט-1969⁶ –

(1) אחרי סעיף 7 יבוא:

תיקון חוק בית
הדין לעבודה

"שופט עמית" 7א. (א) שר המשפטים, בהתייעצות עם שר התעשייה המסחר והתעסוקה, ימנה, לפי בחירת הוועדה לבחירת שופטים, שופט בית דין אזורי או שופט בית הדין הארצי, שיצא לקצבה לפי הוראות סעיף 13(א)(1), (ב)(1), (ב)(2) או (ג) לחוק בתי המשפט, לכהן כשופט עמית, לתקופה אחת שלא תעלה על ארבע שנים (בחוק זה – שופט עמית), ובלבד שלא יכהן כשופט עמית מי שגילו עולה על שבעים וחמש.

ד ב ר י ה ס ב ר

כמו כן מוצע לקבוע שמספר הדיינים העמיתים שיכהנו לא יעלה על עשרה אחוזים ממספר התקנים המאושים של דיינים בבתי הדין הרבניים האזוריים, וזאת כדי למנוע מצב שבו מינוי של שופטים עמיתים יהווה תחליף למינויים של דיינים חרשים.

סעיף 9 מוצע להחיל את ההסדר של שופט עמית גם בבתי הדין לעבודה בשינויים שיפורטו להלן. בשל מעורבותו של שר התעשייה המסחר והתעסוקה במינוי שופטים בבתי הדין לעבודה, מוצע לקבוע כי

המוצע ובלבד שהם אינם שנויים במחלוקת לגופם, והדין בהם הוא קצר.

עוד מוצע לקבוע כי יראו דיין עמית כדיין לכל דבר ועניין, ואולם יכול שיכהן במשרה חלקית. תכליתה של הוראה זו היא להבטיח כי בתקופת כהונתו כדיין עמית לא יעסוק השופט בעיסוק נוסף שיש בו כדי להביא למצב של ניגוד עניינים בין כהונתו כדיין לבין פעילויות אחרות שבהן יעסוק.

⁵ ס"ח התשכ"ה, עמ' 63; התשס"ה, עמ' 714.

⁶ ס"ח התשכ"ט, עמ' 70; התשס"ט, עמ' 242.

(ב) שופט עמית יכהן כשופט בבית דין שדרגתו אינה גבוהה מדרגת בית הדין שבו כיהן ערב יציאתו לקצבה.
(ג) שופט עמית יראו אותו כשופט לכל דבר ועניין, ואולם יכול שיכהן במשרה חלקית.”;

(2) סעיף 21, יסומן “(א)” ואחריו יבוא:

”(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), שופט עמית לא יהיה אב-בית-הדין, אלא אם כן קבע נשיא בית הדין הארצי אחרת לעניין הרכב מסוים.”;

(3) בסעיף 31, סעיף קטן (ז) – בטל.

10. על אף הוראות סעיפים 57(א) ו-66 לחוק העיקרי, כנוסחם בסעיפים 4 ו-5 לחוק זה, שופט בקצבה המכהן ערב יום התחילה כשופט בית משפט לעניינים מקומיים או כשופט בית משפט לתביעות קטנות, ניתן לשוב ולמנותו לתקופת כהונה נוספת ובלבד שתקופת כהונתו הכוללת לא תעלה על שבע שנים, ושלא יכהן כשופט כאמור מי שגילו עולה על שמונים.

ד ב ר י ה ס ב ר

וזו לשונו של סעיף 31(ז) לחוק בית הדין לעבודה כנוסחו היום:

”(ז) שר המשפטים, בהסכמת שר העבודה והרווחה ונשיא בית הדין הארצי, רשאי למנות, לתקופה ובתנאים שיקבע, שופט של בית דין לעבודה שיצא לקיצבה, שימלא תפקיד של שופט בית הדין האזורי בדיון מהיר; בשבתו בדין יהיו סמכויותיו של שופט שנתמנה כאמור כסמכויות שופט של בית הדין לעבודה.”.

סעיף 10 נוכח העובדה כי יש שופטים בקצבה המכהנים כיום בבית משפט לתביעות קטנות ובבית משפט לעניינים מקומיים, מוצע לקבוע הוראת מעבר ולפיה יהיה ניתן לשוב ולמנות שופטים אלה לתקופת כהונה נוספת ובלבד שתקופת כהונתם הכוללת לא תעלה על שבע שנים, ושלא יכהן כשופט כאמור מי שגילו עולה על שמונים. יצוין כי אין צורך לקבוע הוראת מעבר לשופטים כאמור בסעיף 31(ז) לחוק בית הדין לעבודה, מאחר שעד לביטולו בחוק זה, לא מונה שופט מכוחו.

מינוי שופט עמית בבתי הדין לעבודה ייעשה בידי שר המשפטים בהתייעצות עם שר התעשייה המסחר והתעסוקה לפי בחירת הוועדה לבחירת שופטים. באשר לתכליתן של ההוראות הקבועות בהסדר של שופט עמית, ראו דברי ההסבר לסעיף 1 לעיל.

הסדר אב בית הדין בבית הדין לעבודה עולה כאשר המותב מורכב משופט ושני נציגי ציבור. במקרה כזה מוצע לא להחיל על בית הדין האזורי לעבודה את ההוראה המגבילה שופט עמית לכהן כאב בית הדין אלא אם כן קבע נשיא בית הדין אחרת. לעומת זאת, מותב בבית הדין הארצי לעבודה כולל יותר משופט אחד ולכן אין מניעה להחלת ההוראה המגבילה שופט עמית לכהן כאב בית הדין.

בנוסף, נוכח החלת ההסדר של שופט עמית גם בבתי הדין לעבודה, אין עוד צורך בהוראת סעיף 31(ז) לחוק בית הדין לעבודה המאפשרת מינוי שופט בקצבה בבית הדין האזורי לעבודה לדון בדיון מהיר, ועל כן מוצע לבטלה.

